

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vuorotteluvapaalain 25 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Määräaikaisena voimassa olevan vuorotteluvapaalain voimassaolo päättyy 31 päivänä joulukuuta 2009. Vuorotteluvapaajärjestelmän jatkamiseksi ehdotetaan vuorotteluvapaalaki säädettäväksi pysyväksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2010 alusta.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

Vuorotteluvapaa on järjestely, jossa työntekijä työnantajansa kanssa tekemän vuorottelusopimuksen mukaisesti vapautuu määräajaksi palvelussuhteeseen kuuluvien tehtävien suorittamisesta ja jossa työnantaja sitoutuu vastaavaksi ajaksi palkkaamaan työ- ja elinkeinotoimistossa työttömänä työnhakijana olevan henkilön. Vuorotteluvapaalla oleva saa työstä poissaolon ajalta vuorottelukorvauksia.

Vuorotteluvapaajärjestelmä on ollut voimassa vuoden 1996 alusta. Vuorotteluvapaakokeilusta annettu laki (1663/1995) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1996 ja se oli voimassa vuoden 2002 loppuun. Vuorotteluvapaalaki (1305/2002) säädettiin kokeilulain tilalle siten, että se oli ensin voimassa 1 päivästä tammikuuta 2003 alkaen vuoden 2007 loppuun. Lain voimassaoloa jatkettiin lailla 1127/2007 vuoden 2009 loppuun. Lakia sovelletaan vielä vuorotteluvapaisiin, joita koskeva vuorottelusopimus on tehty lain voimassa ollessa, jos vuorotteluvapaa pidetään 31 päivään joulukuuta 2010 mennessä. Lakiin säännöksiä on kehitetty myös sisällöllisesti samalla, kun lakien voimassaoloa on jatkettu.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa todetaan, että vuorotteluvapaasta säädetään pysyvä laki sen jälkeen, kun järjestelmän rahoituksesta on sovittu. Eduskunta hyväksyi jo vuonna 2007 lausuman (HE 77/2007 vp, Ev 77/2007/2007 vp, lausuma 1), jossa eduskunta edellyttää, että vuorotteluvapaajärjestelmän vakinaistamista koskeva esitys annetaan eduskunnalle vuoden 2008 aikana.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama sosiaaliturvan uudistamiskomitea (SATA-komitea) ehdotti muistiossaan Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista (sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, 2009:10) aktiivivaihtoehtoja ja työurien pidentämistä tukevassa sosiaaliturvaa koskevassa osiossa, että vuorotteluvapaalaki vakinaistettaisiin vuoden 2010 alusta sellaisenaan ja että se rahoitettaisiin voimassa olevin rahoitusosuuksin. Komitea ehdotti lisäksi vuorotteluvapaan aikaista työeläkkeen ansaintaa koskevan säännöksen tarkistamista siten, että 55 prosenttia vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta kartuttaisi eläkettä. Voimassaolevan työntekijäin eläkelain (395/2006) 74 §:n mukaan karttumaprosentti on 75. Vastaavat säännökset ovat myös muissa työeläkelaeissa. Työmarkkinajärjestöt

tekivät vastaavat esitykset tammikuussa 2009.

Vuodesta 1996 vuoden 2008 loppuun mennessä vuorotteluvapaan oli aloittanut 146 600 henkilöä. Vuoden 2008 aikana vuorotteluvapaan aloitti 16 400 henkilöä ja keskimäärin vuorotteluvapaalla oli noin 7 100 henkilöä. Käyttäjien määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna 720 henkilöllä. Vuorotteluvapaan käyttäjistä oli naisia 69 prosenttia. Vuonna 2008 vuorotteluvapaata käytettiin eniten kuntasektorilla (42 % kaikista käyttäjistä) ja toiseksi eniten yksityisellä sektorilla (40 % kaikista käyttäjistä). Kuntosektorin osuus on pienentynyt ja yksityisen sektorin osuus kasvanut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Vuorottelijoista lähes puolet oli 50—59 -vuotiaita ja 20 prosenttia oli 45—49 -vuotiaita. Vuorottelijoiden yleisimmät toimialat olivat terveys- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto, teollisuus, kuljetus, tietoliikenne ja koulutus.

Sijaisista lähes 40 prosenttia oli 20—29 -vuotiaita. Kaikkien sijaisten työttömyys on kestänyt keskimäärin viisi viikkoa ennen heidän työllistymistään. Sijaisista alle viikon on ollut työttömänä 44 prosenttia. Osa sijaisista on sellaisia lyhyen aikaa työttöminä olleita henkilöitä, jotka ovat olleet jo ennen työttömyyttään saman työnantajan palveluksessa jossakin muussa määräaikaaisessa tehtävässä kuten esimerkiksi perhevapaa- tai opintovapaasijaisina. Pitkäaikaistyöttömiä vuorottelusijaisista on ollut vain alle prosentin.

Vuorottelukorvaus on 70 prosenttia siitä työttömyyspäivärahasta, johon henkilö olisi työttömänä olleessaan oikeutettu ilman lapsikorotuksia. Jos vuorottelijalla on vuorotteluvapaalaissa tarkoitettua työhistoriaa 25 vuotta, korvaus on 80 prosenttia.

Vuorotteluvapaalain 22 §:ssä säädetään järjestelmän rahoituksesta. Vuorottelukorvauksesta työttömyyskassoille ja Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset rahoitetaan noudattaen, mitä työttömyysetuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 3 §:ssä säädetään työttömyyspäivärahasta. Tämän mukaan Kansaneläkelaitoksen maksamat vuorottelukorvaukset rahoitetaan valtion varoista ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun tuotosta. Vuonna 2008 osuudet jakautuivat siten, että valtion osuus oli 41

prosenttia, työttömyysvakuutusrahaston osuus 53,5 prosenttia ja työttömyyskassojen 5,5 prosenttia.

Vuonna 2008 vuorottelukorvauksia maksettiin lähes 103 miljoonaa euroa, josta työttömyyskassaan kuuluvien ansiopäivärahan saajien korvaukset olivat 102,5 miljoonaa euroa ja Kansaneläkelaitoksen suorittamat korvaukset 0,3 miljoonaa euroa. Ansioturvan vuorottelukorvaus oli keskimäärin 965 euroa kuukaudessa ja 44,9 euroa päivässä.

Ansioon suhteutettujen työttömyyspäivärahojen rahoitusta vastaavasti valtionosuutena työttömyyskassalle maksetaan työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa vastaava suhteellinen osuus. Loppuosa rahoitetaan työnantajan ja palkansaajien työttömyysvakuutusmaksulla sekä työttömyyskassojen jäsenmaksuilla. Vuonna 2008 valtion osuus oli noin 42 miljoonaa euroa (41 %), työnantajien osuus 46,6 miljoonaa euroa (45,5 %) ja palkansaajien osuus mukaan luettuna työttömyyskassojen osuus 13,9 miljoonaa euroa (13,5 %). Valtion osuus työttömyyspäivärahoihin ja vuorottelukorvauksiin ansioturvassa oli kokonaisuudessaan vuonna 2008 noin 463 miljoonaa euroa.

Vuorotteluvapaajärjestelmän nettokustannukset ovat kuitenkin bruttokustannuksia pienemmät, koska vuorotteluun palkattavan työttömän työttömyyspäiväraha samalla säästyy. Täten nettokustannuksia on vaikea arvioida luotettavasti.

Vuorotteluvapaallaoloaika otetaan huomioon eläkkeessä. Vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta 75 prosenttia kartuttaa eläkettä vuoden 2009 loppuun. Vuoden 2010 alusta eläkettä kartuttaa 55 prosenttia. Tätä koskevat lain muutosehdotukset sisältyvät toukokuussa 2009 eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen laiksi työntekijäin eläkelain muuttamisesta ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 68/2009 vp, lakiehdotukset 1 ja 3). Vastaavat muutokset on tarkoitus toteuttaa myös julkista sektoria koskeviin lakeihin. Eläkejärjestelmälle vuorotteluvapaasta aiheutuvan vastuun ja kulujen kattamiseksi työttömyysvakuutusrahasto maksaa Eläketurvakeskukselle ja valtion eläkerahastolle maksun, joka vastaa sitä määrää, jos etuuksien perusteena olevista ansioista maksettaisiin keskimääräistä työeläkemaksua

vastaava määrä. Työttömyysvakuutusrahaston maksamassa vakuutusmaksussa vuorottelukorvausten osuutta on noin 34 miljoona euroa. Eläketurvakeskus hyvittää kustannusosuudellaan vähennettynä maksuna saamansa varat vakuutettujen työansioiden mukaisessa suhteessa eläkelaitoksille. Karttuman aleneminen 55 prosenttiin alentaa maksua lähes 10 miljoonaa euroa.

2 Esityksen vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on vakinaistaa vuorotteluvapaajärjestelmä. Vuorottelijoiden määrä on vakiintunut vuositasolla noin 14 000—16 000 henkilöön. Tämän vuoksi vuorottelukorvausten arvioidaan pysyvän edellä kuvatun suuruisina. Myös kustannusten jako valtion, työnantajien ja palkansaajien kesken pysyy samana. Eläkemeno kuitenkin vähenee 34 miljoonasta noin 24 miljoonaan euroon, koska vuorotteluvapaan ajalta eläkkeen perusteena oleva tulo alenisi 75 prosentista 55 prosenttiin vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta.

Vuorotteluvapaan vaikutuksia vuorottelijoille, työnantajille, sijaisille ja työ- ja elinkeinotoimistoille on arvioitu aikaisemmissa hallituksen esityksissä (erityisesti HE 136/1995 vp ja HE 226/2002 vp). Työssä pitempään jatkamista vuorotteluvapaan avulla selvitettiin työ- ja elinkeinoministeriön rahoittamassa tutkimuksessa (Teuvo Junka—Ossi Korkeamäki—Miikka Rokkanen—Roope Uusitalo, Vuorotteluvapaajärjestelmän työllisyysvaikutukset, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työ ja yrittäjyys 35/2009). Tutkimus oli rajattu koskemaan

vuorotteluvapaajärjestelmän työllisyysvaikutuksia. Tutkimuksen mukaan vuorotteluvapaalla olleiden työurat eivät muodostuneet pidemmiksi kuin vastaavan vertailuryhmän. Tutkimuksen mukaan järjestelmä on parantanut vuorotteluvapaasijaisten asemaa työmarkkinoilla ja edistänyt työttömien työllistymistä myös sijaisuuden jälkeen.

3 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä. Asian valmistelun yhteydessä kuultiin sosiaali- ja terveysministeriötä, kaikkia työnantajia ja palkansaajia edustavia keskusjärjestöjä sekä Suomen Yrittäjät ry:tä. Kaikki kuultavat ovat puoltaneet ehdotusta. Suomen Yrittäjät ry katsoi lisäksi, että vuorotteluvapaan vakinaistamisen yhteydessä tulisi selvittää myös vuorotteluvapaan ulottaminen yrittäjiin. Esityksestä ei ole erikseen pyydetty lausuntoja.

4 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2010 alusta, jotta vuorotteluvapaajärjestelmän jatkuvuus katkoitta voitaisiin turvata.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****vuorotteluvapaalain 25 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 2002 annetun vuorotteluvapaalain (1305/2002) 25 §, sellaisena kuin se on laissa 1127/2007, seuraavasti:

25 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2003.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2010.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.

Helsingissä 11 päivänä syyskuuta 2009

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Työministeri *Anni Sinnemäki*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

vuorotteluvapaalain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä joulukuuta 2002 annetun vuorotteluvapaalain (1305/2002) 25 §, sellaisena kuin se on laissa 1127/2007, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

25 §

25 §

Voimaantulo

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2003 ja on voimassa 31 päivään joulu-
kuuta 2009.

*Tätä lakia sovelletaan vuorotteluvapaisiin,
joita koskeva vuorottelusopimus tehdään lain
voimassa ollessa, jos vuorotteluvapaa pide-
tään 31 päivään joulukuuta 2010 mennessä.*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2003.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2010.*

*Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan
ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin
toimenpiteisiin.*
